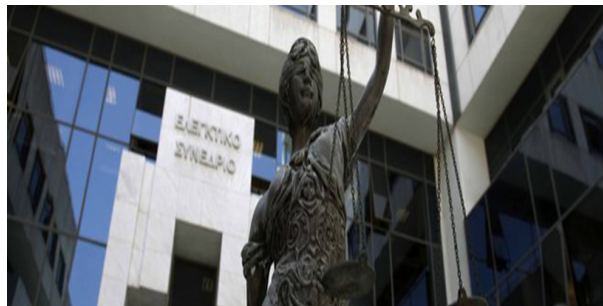

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΥΜΒΑΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΕΡΓΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Αναστασία Καρτερολιώτη
Εισηγήτρια Ελεγκτικού Συνεδρίου

02.05.2025

Με το άρθρο 98 παρ. 1 περ. β του Συντάγματος και τις συναφείς διατάξεις τυπικών νόμων ανατέθηκε στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ένεκα της δικαστικής του φύσης, ο έλεγχος της νομιμότητας του συνόλου της διαδικασίας και του οικείου σχεδίου των σημαντικής αξίας συμβάσεων που πρόκειται να συναφθούν από το Δημόσιο και τα δημόσια νομικά πρόσωπα.

Το αντικείμενο και ο τρόπος διενέργειας του ελέγχου περιγράφονται στον Οργανικό Νόμο του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ν. 4820/2021, Α' 130), καθώς και στα άρθρα 324 επ. του ν. 4700/2020 (Α' 127).

Στον προσυμβατικό έλεγχο ενώπιον του Ε΄ Κλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου υπόκεινται :

- οι συμβάσεις δημόσιων έργων που συνάπτουν το Δημόσιο, οι ΟΤΑ και τα νομικά τους πρόσωπα, τα λοιπά νηδδ και οι δημόσιες επιχειρήσεις ή οργανισμοί (προϋπολογιζόμενη δαπάνη άνω του 1.700.000 ευρώ, χωρίς ΦΠΑ, άρθρο 324 παρ. 1 ν. 4700/2020)
- οι συγχρηματοδοτούμενες συμβάσεις δημόσιων έργων [και αυτές που συνάπτονται στο πλαίσιο του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, (προϋπολογιζόμενη δαπάνη άνω των 5.000.000 ευρώ, χωρίς ΦΠΑ, άρθρο 324 παρ. 3 ν. 4700/2020)].

Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, δεν αρκεί, για να διατυπωθεί αρνητική κρίση αυτού ως προς την υπογραφή ελεγχόμενου σχεδίου σύμβασης, να διαπιστωθεί η ύπαρξη παρατυπίας.

Πρέπει ακόμη, με ιδιαίτερη δεόντως αιτιολογημένη σκέψη, να κριθεί ότι η πλημμέλεια που εντοπίστηκε είναι και ουσιώδης, επειδή πλήττει αξίες και αρχές όπως η διαφάνεια, η ίση μεταχείριση και ο υγιής ανταγωνισμός (ΕλΣυν Ολ. 1733, 1343, 376/2024, 1578/2023, 1853/2022, 1831/2021, 2498, 2141/2020).

Έννοια έργου (άρθρο 2 παρ. 1 περ. 7 του ν.4412/2016, Α' 147)

- Ως «έργο» νοείται το αποτέλεσμα ενός συνόλου δομικών εργασιών ή εργασιών μηχανικού το οποίο επαρκεί αυτό καθαυτό για την εκπλήρωση μίας οικονομικής ή τεχνικής λειτουργίας.
- Η εκτέλεση των ανωτέρω εργασιών απαιτεί ιδίως την εφαρμογή μελέτης, με τη χρήση τεχνικών γνώσεων και μεθόδων.

ΕΛΣυν Ολ. 1200/2024, 521/2021, Τμ Μείζ. Επταμ. Σύνθ. 118/2020, Έβδ. Τμ. 1223/2022, 1165, 1057/2021, VI Τμ. 1081/2020, 1762/2019, Ε' Κλ. 442/2024, 781, 218/2020

Μεικτές συμβάσεις (άρθρο 4 του ν. 4412/2016)

Ο ορισμός μιας δημόσιας σύμβασης ως σύμβασης έργου, προμηθειών ή υπηρεσιών:

- ανάγεται στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- δεν εξαρτάται από τον χαρακτηρισμό αυτής με βάση την εθνική νομοθεσία
- στην περίπτωση μεικτής σύμβασης με αντικείμενο τόσο «έργο» όσο και υπηρεσίες ή και προμήθεια, οι εφαρμοστέες διατάξεις για την ανάθεσή της καθορίζονται από το κύριο αντικείμενο της σύμβασης
- η οικονομική αξία εκάστου είδους σύμβασης, χωρίς να αποτελεί το αποκλειστικό κριτήριο για τον προσδιορισμό, συνεκτιμάται με τα λοιπά χαρακτηριστικά

ΕΛΣυν Ολ. 1200/2024, 521/2021, Τμ. Μείζ. Επταμ. Σύνθ. 118/2020, ΈΒΔ. Τμ. 1672/2024, 1223/2022, 1165, 284/2021, Ε΄ Κλ. 442/2024, 796, 707, 662, 496, 373, 269, 72/2022, 850/2021

I. Ανοικτή διαδικασία του άρθρου 27 του ν. 4412/2016

Ελέγχονται τα ακόλουθα στοιχεία:

Ένταξη του έργου στον προγραμματικό σχεδιασμό του φορέα.

- ❑ Εγκεκριμένη μελέτη του έργου (άρθρο 49 παρ. 2 ν. 4412/2016).
- ❑ Στοιχεία σχετικά με την ολοκλήρωση της κατά περίπτωση απαιτούμενης διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης (ν. 4014/2011, Α' 209) ή βεβαίωση περί απαλλαγής από την υποχρέωση τήρησης τέτοιας διαδικασίας.
- ❑ Εξασφάλιση της χρηματοδότησης του έργου και δέσμευση αναγκαίων πιστώσεων (ΕλΣυν Ολ. 1077/2024), και για το τυχόν δικαίωμα προαίρεσης, άλλως τίθεται σχετικός όρος έκδοσης, πριν από την υπογραφή της σύμβασης, απόφασης δέσμευσης πίστωσης για το σύνολο της προϋπολογισθείσας δαπάνης, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων προαίρεσης (ΕλΣυν Έβδ. Τμ. 193/2022, 1666/2021, Ε' Κλ. 405/2024).

ΕΛΣυν Ε΄ Κλ. 71/2025: δεν δύναται να θεωρηθεί ότι στο αντικείμενο του ελεγχόμενου έργου περιλαμβάνεται δικαίωμα προαίρεσης της αναθέτουσας αρχής προς ανάθεση της λειτουργίας αυτού για επιπλέον τρία έτη, καθόσον το δικαίωμα αυτό προϋποθέτει ότι η σχετική δαπάνη έχει ρητώς περιληφθεί - και δεόντως δημοσιευθεί - στον συνολικό προϋπολογισμό του έργου (άρθρο 6 παρ. 1 του ν.4412/2016), χωρίς να αρκεί η αναγραφή μόνο της χρονικής διάρκειας αυτού (πρβλ. ΕΛΣυν Ολ. 1641/2020).

Ωστόσο, το γεγονός αυτό δεν γεννά αοριστία των όρων διενέργειας του επίμαχου διαγωνισμού που να καθιστά μη σύννομη, στο σύνολό της, τη διεξαγωγή της ελεγχόμενης διαγωνιστικής διαδικασίας. Συνεπώς, η ως άνω πλημμέλεια δεν είναι ουσιώδης (πρβλ. ΕΛΣυν ΕΒδ. Τμ. 473/2024, 1305/2021).

- ❑ Στοιχεία σχετικά με τη συντέλεση τυχόν απαιτούμενων απαλλοτριώσεων (άρθρο 49 του ν. 4412/2016).
- ❑ Στοιχεία σχετικά με τη συγκρότηση της Επιτροπής Διαγωνισμού (άρθρο 221 του ν. 4412/2016).
- ❑ Έγκριση διακήρυξης και λοιπών τευχών δημοπράτησης.
- ❑ Τεύχη δημοπράτησης και στοιχεία δημοσίευσης.

Άρθρο 79 του ν.4412/2016: Κατά την υποβολή προσφορών στις διαδικασίες σύναψης δημόσιων συμβάσεων, οι αναθέτουσες αρχές δέχονται το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ), το οποίο ισοδυναμεί με ενημερωμένη υπεύθυνη δήλωση, με τις συνέπειες του ν.1599/1986 (Α' 75), ως προκαταρκτική απόδειξη προς αντικατάσταση των πιστοποιητικών που εκδίδουν δημόσιες αρχές ή τρίτα μέρη, επιβεβαιώνοντας ότι ο εν λόγω οικονομικός φορέας πληροί τα ορισθέντα κριτήρια επιλογής και δεν συντρέχει στο πρόσωπό του λόγος αποκλεισμού.

- ❑ Οικονομικές προσφορές, ΕΕΕΣ και εγγυητικές επιστολές συμμετοχής όλων των διαγωνιζομένων, τα έγγραφα των φορέων έκδοσης των εν λόγω εγγυητικών επιστολών περί της γνησιότητας αυτών.

Στην προσφορά της ένωσης οικονομικών φορέων πρέπει να προσδιορίζεται ο εκπρόσωπος/συντονιστής αυτής, καθώς και η έκταση και το είδος συμμετοχής κάθε μέλους αυτής, συμπεριλαμβανομένης της κατανομής της αμοιβής μεταξύ των μελών της, με την τελευταία, να αποτελεί διακριτό της έκτασης της συμμετοχής μέγεθος, το οποίο δεν συμπίπτει αναγκαίως κατά ποσοστό με αυτήν (άρθρο 96 παρ. 7 του ν. 4412/2016 και ΕλΣυν Τμ. Μείζ. Επτ. Σύνθ. 1211/2020, ΈΒδ. Τμ. 1291/2023).

- ❑ Πρακτικό της Επιτροπής Διαγωνισμού περί ελέγχου των δικαιολογητικών συμμετοχής, αποσφράγισης των οικονομικών προσφορών και ανάδειξης προσωρινού αναδόχου, εγκριτική απόφαση της αναθέτουσας αρχής και αποδεικτικό κοινοποίησής τους, μέσω του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημόσιων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.), σε όλους τους διαγωνιζόμενους.

- ❑ Έγγραφο πρόσκλησης της αναθέτουσας αρχής προς τον προσωρινό ανάδοχο για την υποβολή των δικαιολογητικών κατακύρωσης και αποδεικτικό κοινοποίησής της σε αυτόν, μέσω του Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ..

Ο αποκλεισμός οικονομικού φορέα λόγω ελλείψεων στα δικαιολογητικά κατακύρωσης, χωρίς να κληθεί αυτός να προσκομίσει τα ελλείποντα δικαιολογητικά ή να συμπληρώσει τα ήδη υποβληθέντα εντός νέας δεκαήμερης προθεσμίας, συνιστά ουσιώδη νομική πλημμέλεια της διαγωνιστικής διαδικασίας, που κωλύει την υπογραφή του ελεγχόμενου σχεδίου σύμβασης (άρθρο 103 παρ. 2 του ν. 4412/2016, ΕλΣυν Ε΄ Κλ. 317/2023).

- ❑ Το σύνολο των υποβληθέντων δικαιολογητικών κατακύρωσης.

- ❑ Πρακτικό της Επιτροπής Διαγωνισμού περί ελέγχου των δικαιολογητικών κατακύρωσης, απόφαση της αναθέτουσας αρχής περί έγκρισης αυτού και κατακύρωσης του έργου και αποδεικτικό κοινοποίησής τους, μέσω του Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ., σε όλους τους λοιπούς διαγωνιζόμενους, πλην του αναδόχου.
- ❑ Βεβαίωση της αναθέτουσας αρχής περί μη άσκησης, σε κανένα στάδιο της διεξαχθείσας διαδικασίας, διοικητικής ή προδικαστικής προσφυγής, ή οποιουδήποτε ενδίκου βοηθήματος ή μέσου ή προσκόμιση τυχόν ασκηθέντων ενδίκων μέσων και των αποφάσεων επ' αυτών.
- ❑ Σχέδιο σύμβασης.

- ❑ Στοιχεία σχετικά με την τυχόν παράταση του χρόνου ισχύος των προσφορών και των εγγυητικών επιστολών συμμετοχής των διαγωνιζομένων (άρθρο 97 του ν. 4412/2016).

Προϋπόθεση για τη συμμετοχή οικονομικού φορέα σε διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έργου είναι η υποβολή αίτησης συμμετοχής (προσφοράς), η οποία πρέπει να είναι σε ισχύ και να καλύπτεται από την εγγύηση συμμετοχής για το απαιτούμενο από την οικεία διακήρυξη χρονικό διάστημα, τα δε χρονικά όρια της ισχύος των προσφορών έχουν τεθεί υπέρ των διαγωνιζομένων (ΕλΣυν Έβδ. Τμ. 107/2025, 1168/2023).

Κωλύεται η υπογραφή του υποβληθέντος σχεδίου σύμβασης μεταξύ της αναθέτουσας αρχής και του αναδόχου, δεδομένου ότι ο τελευταίος δεν ανταποκρίθηκε στα αιτήματα της αναθέτουσας αρχής περί παράτασης του χρόνου ισχύος της προσφοράς του και της εγγυητικής επιστολής συμμετοχής του, που είχαν λήξει (ΕλΣυν Ε΄ Κλ. 122/2025, 386/2021).

II. Ειδικά ζητήματα

1. Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές (άρθρο 88 του ν. 4412/2016, όπως διαμορφώθηκε με το άρθρο 32 του ν. 4782/2021, Α' 36, ΕΛΣυν Ε' Κλ. 47/2024)

Η παράλειψη της αναθέτουσας αρχής να καλέσει τον πρώτο κατά σειρά μειοδοσίας οικονομικό φορέα να παράσχει εξηγήσεις για τη σοβαρότητα και βιωσιμότητα της προσφοράς του, η οποία παρουσιάζει απόκλιση μεγαλύτερη των δέκα (10) ποσοστιαίων μονάδων από τον μέσο όρο των παραδεκτών προσφορών, συνιστά ουσιώδη νομική πλημμέλεια της διαγωνιστικής διαδικασίας, που κωλύει την υπογραφή του ελεγχόμενου σχεδίου σύμβασης.

Ωστόσο, η αναθέτουσα αρχή διατηρεί τη δυνατότητα να αποκαταστήσει τη νομιμότητα της διαγωνιστικής διαδικασίας, καλώντας τον ανάδοχο, του οποίου η οικονομική προσφορά τεκμαίρεται ως ασυνήθιστα χαμηλή, να παράσχει εξηγήσεις για τη σοβαρότητα και βιωσιμότητα της προσφοράς του. Στην περίπτωση αυτή, νέο σχέδιο σύμβασης δύναται να υποβληθεί εκ νέου στο Κλιμάκιο.

2. Συνδρομή λόγου αποκλεισμού σε διαγωνιζόμενο οικονομικό φορέα

Άρθρο 73 του ν. 4412/2016: υποχρεωτικοί και προαιρετικοί λόγοι αποκλεισμού οικονομικού φορέα [ΥΑ 102080/2.11.2022 (Β' 5623), ΕΛΣυν ΈΒδ. Τμ. 366/2024, Ε' Κλ. 289/2024]

Αν η αναθέτουσα αρχή κρίνει ότι συντρέχει λόγος αποκλεισμού στο πρόσωπο οικονομικού φορέα και ο τελευταίος έχει επικαλεσθεί στο οικείο ΕΕΕΣ τη λήψη επανορθωτικών μέτρων για την αποκατάσταση της αξιοπιστίας του, η ίδια οφείλει να συντάξει σχέδιο απόφασης περί της συνδρομής ή μη στο πρόσωπο του οικονομικού φορέα του οικείου λόγου αποκλεισμού, διαλαμβάνοντας πλήρη και ειδική αιτιολογία, να το αποστέλλει στην «Επιτροπή Επανορθωτικών Μέτρων» της παρ. 9 του άρθρου 73, προκειμένου να διατυπώσει σύμφωνη γνώμη επί του σχεδίου απόφασής της. Αν, μετά την τήρηση της διαδικασίας, τα επανορθωτικά μέτρα κριθούν επαρκή, ο οικονομικός φορέας δεν αποκλείεται από τη διαγωνιστική διαδικασία.

Σε περίπτωση που η Επιτροπή Επανορθωτικών Μέτρων έχει ήδη γνωμοδοτήσει υπέρ της επάρκειας των ληφθέντων από τον προσφέροντα μέτρων αυτοκάθαρσης, σε προηγούμενη διαδικασία σύναψης σύμβασης, η απόφαση της αναθέτουσας αρχής εκδίδεται χωρίς να απαιτείται η σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής, εφόσον η ίδια διαπιστώνει ρητά και αιτιολογημένα ότι τα πραγματικά περιστατικά στην προηγούμενη υπόθεση ταυτίζονται πλήρως με εκείνα της νέας διαδικασίας.

ΕΛΣυν Ε' Κλ. 289/2024: η αναφορά ότι οι προσφορές όλων των συμμετεχόντων ήταν αποδεκτές συνιστά θετική κρίση περί του ότι δεν συνέτρεχε στο πρόσωπο του αναδόχου ο οικείος λόγος αποκλεισμού, γεγονός που αποδεικνύεται προδήλως από τα στοιχεία του φακέλου, καθόσον, κατά τα γνωστά στο Κλιμάκιο από προηγούμενες Πράξεις του, τα ληφθέντα από την εν λόγω εταιρεία μέτρα αυτοκάθαρσης έχουν κριθεί επανειλημμένως από την Επιτροπή Επανορθωτικών Μέτρων ως επαρκή για την αποκατάσταση της αξιοπιστίας της.

3. Δημόσιες συμβάσεις έργων με αξιολόγηση μελέτης (άρθρο 50 του ν. 4412/2016, ΣτΕ 1526, 1314/2024, ΕλΣυν Εβδ. Τμ. 513/2021)

Η υπό ανάθεση δημόσια σύμβαση έργου έχει ως αντικείμενο συγχρόνως τη μελέτη και την εκτέλεση έργου.

Η αξιολόγηση της μελέτης αφορά μόνο στον έλεγχο της πληρότητας και της συμφωνίας της μελέτης με τα οριζόμενα στα έγγραφα της σύμβασης και ιδίως τον «Κανονισμό Μελετών Έργου», διαπιστώνοντας τη συμμόρφωση ή μη της μελέτης με αυτά (πίνακας συμμόρφωσης) χωρίς βαθμολόγηση.

Ο Κανονισμός Μελετών Έργου περιλαμβάνει τις ελάχιστες τεχνικές απαιτήσεις εκπόνησης των μελετών που θα υποβληθούν από τους οικονομικούς φορείς.

Όλες οι μελέτες πρέπει να εκπονούνται από μελετητές οι οποίοι διαθέτουν τα νόμιμα προσόντα.

Απαιτούνται τα ακόλουθα στοιχεία:

- γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου,
- η ύπαρξη εγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων, τεύχους υπολογισμού και τεκμηρίωσης του προϋπολογισμού και Κανονισμού Μελετών Έργου και
- η ύπαρξη τεκμηρίωσης της σκοπιμότητας του έργου και της επιλογής της διαδικασίας ανάθεσης, απαιτήσεων επιτελεστικότητας του προς ανάθεση έργου, της τεχνικής περιγραφής του αντικειμένου του έργου, στοιχείων για τυχόν απαιτούμενες απαλλοτριώσεις και αρχαιολογικά ευρήματα, στοιχείων για την ύπαρξη δικτύων κοινής ωφελείας και την υποχρέωση ή μη, μετακίνησης ή μεταφοράς τους, καθώς και καταγραφής των κινδύνων και κατανομής των προκύπτουσών διακινδυνεύσεων.

III. Συνήθεις Ειδικές Διαδικασίες

A. Διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς δημοσίευση προκήρυξης (άρθρα 32 παρ. 2 περ. γ και 32α του ν. 4412/2016)

Προϋποθέσεις:

- ύπαρξη απρόβλεπτου γεγονότος
- ύπαρξη κατεπείγουσας ανάγκης και
- ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ του απρόβλεπτου γεγονότος και της εξ αυτού ανακύψασας κατεπείγουσας ανάγκης.

Το αντικείμενο της δημόσιας σύμβασης πρέπει να περιορίζεται στο μέτρο που είναι απολύτως απαραίτητο για την αντιμετώπιση της κατεπείγουσας ανάγκης και να μην αφορά στην κάλυψη των τακτικών (πάγιων) αναγκών της αναθέτουσας αρχής.

ΕΛΣυν Ολ. 1729, 1077/2024, 1188, 304/2023, 1309, 1305, 182/2022, ΈΒδ. Τμ. 890, 460/2023, 1418, 1396, 1281, 1280, 736, 575/2022, Ε΄ Κλ. 276, 64/2024, 669, 434/2023

Στις εν λόγω διαδικασίες ελέγχονται τα ακόλουθα στοιχεία:

- Στοιχεία που τεκμηριώνουν τη συνδρομή των ανωτέρω προϋποθέσεων.
- Στοιχεία για τη χρηματοδότηση και την περιβαλλοντική αδειοδότηση του έργου.
- Για συμβάσεις άνω των ορίων γνώμη της Ενιαίας Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων (άρθρο 347 παρ. 2 περ. γδ του ν. 4412/2016).
- Στοιχεία για τη συγκρότηση της Επιτροπής Διαπραγμάτευσης.
- Απόφαση προσφυγής στην εν λόγω διαδικασία, έγκριση πρόσκλησης, πρόσκληση και λοιπά συμβατικά τεύχη.
- Τα ως άνω Πρακτικά της Επιτροπής Διαπραγμάτευσης, οι εγκριτικές αυτών αποφάσεις της αναθέτουσας αρχής και αποδεικτικά κοινοποίησής τους, μέσω του Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ., στους συμμετέχοντες.
- Δικαιολογητικά συμμετοχής και δικαιολογητικά κατακύρωσης.
- Βεβαίωση της αναθέτουσας αρχής περί μη άσκησης ενδίκων μέσων ή τυχόν ασκηθέντα ένδικα μέσα και οι αποφάσεις επ' αυτών.
- Σχέδιο σύμβασης.

ΕΛΣυν Ε΄ Κλ. 64/2024: κωλύεται η υπογραφή σχεδίου σύμβασης για την εκτέλεση έργου επισκευής ενός ναού, κατόπιν διαδικασίας ανάθεσης του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ του ν.4412/2016. Ναι μεν ο σεισμός της 19^{ης}.7.2019 συνιστά απρόβλεπτη περίσταση, ωστόσο εκλείπει εν προκειμένω το κατεπείγον, ως βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή της ως άνω διάταξης, διότι αυτό έχει αποδυναμωθεί με την πάροδο πλέον των τεσσάρων ετών από το εν λόγω φαινόμενο.

Οι ανάγκες αποκατάστασης των ζημιών, που προκλήθηκαν λόγω του σεισμού, προκύπτουν πλέον υπό το μετριασμένο καθεστώς του επείγοντος, το οποίο καθιστά μεν επιτακτική την επέμβαση προς αντιμετώπισή τους, απαιτεί όμως προσεκτικό σχεδιασμό των σχετικών έργων πάγιας πλέον και όχι στο όλως αναγκαίο μέτρο αποκατάστασης. Η αναθέτουσα αρχή, η οποία φέρει το σχετικό βάρος απόδειξης, δεν απέδειξε την αδυναμία αυτής να τηρήσει τις προθεσμίες των διαδικασιών με δημοσίευση. Περαιτέρω, αντικείμενο του έργου αποτελούσε η συνολική ανακατασκευή και ο εκσυγχρονισμός του Ιερού Ναού, καθώς και ο επανασχεδιασμός της κεντρικής πλατείας, η οποία τον περιβάλλει, ήτοι η κατασκευή ενός έργου ευρύτερου των τυχόν ζημιών που προκλήθησαν στο κτίριο από τον εν λόγω σεισμό, το οποίο, ως εκ τούτου, αποβλέπει στην κάλυψη τακτικών (πάγιων) αναγκών.

Η Πράξη αυτή επικυρώθηκε με την 474/2024 απόφαση του Εβδόμου Τμήματος και με την 1077/2024 απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου.

B. Τροποποιητικές συμβάσεις

1. Συμπληρωματικές συμβάσεις (άρθρα 132 παρ. 1 περ. β και 156 παρ. 1 περ. β του ν. 4412/2016, ως ισχύει από 1.9.2021 μετά την τροποποίησή του από το άρθρο 75 του ν. 4782/2021)

Προϋποθέσεις:

- συμπληρωματικές εργασίες που ανέκυψαν κατά την εκτέλεση του έργου,
- δεν μπορούν τεχνικά ή οικονομικά να διαχωριστούν από την κύρια σύμβαση, χωρίς να δημιουργήσουν μείζονα προβλήματα για τις αναθέτουσες αρχές ή, μολονότι μπορούν να διαχωριστούν από την αρχική σύμβαση, είναι απόλυτα αναγκαίες για την τελειοποίησή της,
- η αξία της συμπληρωματικής σύμβασης δεν υπερβαίνει το 50% της αξίας της αρχικής,
- η τροποποίηση της σύμβασης δεν αποσκοπεί στην αποφυγή εφαρμογής των διατάξεων του ν.4412/2016.

Στην απόφαση του αρμόδιου οργάνου, με την οποία ανατίθενται συμπληρωματικές εργασίες στον ανάδοχο της αρχικής σύμβασης, πρέπει να τεκμηριώνεται επαρκώς αφενός η αναγκαιότητα αυτών για την ολοκλήρωση της αρχικής σύμβασης, αφετέρου οι λόγοι (τεχνικής ή οικονομικής φύσης), για τους οποίους κρίνεται ασύμφορη η εμπλοκή οικονομικού φορέα διαφορετικού από τον αρχικό ανάδοχο, ώστε να καθίσταται εφικτός ο έλεγχος της νομιμότητάς της.

Σε κάθε περίπτωση, δεν αποτελούν συμπληρωματικές εργασίες εκείνες που αφορούν στην επέκταση του τεχνικού αντικειμένου του έργου.

Σε περίπτωση διαδοχικών τροποποιήσεων, η σωρευτική αξία των τροποποιήσεων αυτών δεν μπορεί να υπερβαίνει το 50% της αξίας της αρχικής σύμβασης.

ΕΛΣυν Ολ. 510/2024, 551/2023, 2037, 1855/2022, ΈΒδ. Τμ. 888/2024, 231/2023, 1225, 739/2022, Ε΄ Κλ. 450, 151, 136, 49/2024, 206/2023.

Με την 569/2023 Πράξη του Ε΄ Κλιμακίου κρίθηκε ότι κωλύεται η υπογραφή σχεδίου συμπληρωματικής σύμβασης, η οποία είχε ως αντικείμενο την ανάθεση όμοιας μεν φύσης με τις εργασίες της αρχικής σύμβασης, ήτοι εργασίες συντήρησης και βελτίωσης της βατότητας οδών, πλην, όμως, σε τμήμα οδικού δικτύου, το οποίο δεν είχε συμπεριληφθεί στη μελέτη της αρχικής σύμβασης. Περαιτέρω, το φυσικό αντικείμενο της αρχικής σύμβασης είχε ολοκληρωθεί σε ποσοστό 100%.

Ως εκ τούτου, κρίθηκε ότι επρόκειτο για περίπτωση ανεπίτρεπτης εκ των υστέρων επέκτασης του τεχνικού αντικειμένου της αρχικής σύμβασης, κατά παράβαση των αρχών της διαφάνειας και του ανοθέτου ανταγωνισμού.

Η σύναψη συμπληρωματικής σύμβασης χωρίς να συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις συνιστά ουσιώδη πλημμέλεια (ΕΛΣυν ΈΒδ. Τμ. 231/2023).

Στις διαδικασίες αυτές ελέγχονται τα ακόλουθα στοιχεία:

- ✓ Υπογεγραμμένη αρχική σύμβαση και Πράξη του Κλιμακίου περί ελέγχου νομιμότητας αυτής.
- ✓ Τεύχη δημοπράτησης του έργου, αρχική μελέτη και τυχόν εκπονηθείσες μεταγενέστερες μελέτες.
- ✓ Τυχόν απόφαση της αναθέτουσας αρχής περί παράτασης της προθεσμίας περαίωσης του έργου.
- ✓ Θετική γνωμοδότηση του αρμόδιου Τεχνικού Συμβουλίου Δημοσίων Έργων.
- ✓ Απόφαση της αναθέτουσας αρχής περί έγκρισης του οικείου Ανακεφαλαιωτικού Πίνακα Εργασιών (Α.Π.Ε.) και σύναψης της ελεγχόμενης συμπληρωματικής σύμβασης.

- ✓ Αιτιολογική έκθεση Α.Π.Ε. και συμπληρωματικής σύμβασης.
- ✓ Α.Π.Ε. υπογεγραμμένος από αναθέτουσα αρχή και ανάδοχο.
- ✓ Στοιχεία σχετικά με τη χρηματοδότηση της σύμβασης.
- ✓ Βεβαίωση ότι δεν έχουν εκτελεστεί οι εργασίες που περιλαμβάνονται στην ελεγχόμενη συμπληρωματική σύμβαση και ότι η εν λόγω σύμβαση δεν έχει υπογραφεί.
- ✓ Σχέδιο σύμβασης.

2. De minimis τροποποιήσεις (άρθρο 132 παρ. 2 και παρ. 6 περ. β και 156 παρ. 3 περ. α του ν. 4412/2016)

Όρια έως 15% της αξίας της αρχικής σύμβασης και έως του ποσού των 5.538.000 ευρώ (μέχρι τις 31.12.2025), υπό την πρόσθετη προϋπόθεση ότι παραμένει αμετάβλητη η συνολική φύση της αρχικής σύμβασης.

ΕΛΣυν Έβδ. Τμ. 1494, 1180/2022, Ε΄ Κλ. 112/2025, 527, 385, 128, 12/2024, 808, 403, 291/2022, 278, 40/2021

3. Ενεργοποίηση δικαιώματος προαίρεσης (άρθρο 132 παρ. 1 περ. α και παρ. 6 περ. β του ν. 4412/2016)

Η ενεργοποίηση του δικαιώματος προαίρεσης γίνεται με την υπογραφή τροποποιητικής σύμβασης, η οποία δεν υπάγεται αυτοτελώς σε προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας, δεδομένου ότι το δικαίωμα προαίρεσης έχει ήδη ελεγχθεί κατά τον προληπτικό έλεγχο νομιμότητας της αρχικής σύμβασης (ΕλΣυν Ε΄ Κλ. 901/2021, 843/2018).

ΕλΣυν Ε΄ Κλ 40/2025: εφόσον με προγενέστερη Πράξη του, το Κλιμάκιο επιφυλάχθηκε, κατ' ουσίαν, ως προς τη νομιμότητα δικαιώματος προαίρεσης αρχικής σύμβασης, λόγω της μη εισέτι πλήρωσης ενός εκ των όρων ενεργοποίησης αυτού, και δη της μη έκδοσης της προβλεπόμενης Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων, καταλείπεται, εν προκειμένω, πεδίο για την άσκηση προσυμβατικού ελέγχου, μόνο καθ' ό μέρος αφορά στη νομιμότητα του προαναφερθέντος δικαιώματος προαίρεσης, μετά την πλήρωση του ανωτέρω όρου ενεργοποίησής του, που συντελέστηκε με την έκδοση της οικείας ΑΕΠΟ.

Γ. Σύναψη σύμβασης με επόμενο μειοδότη, κατόπιν λύσης της σύμβασης με τον αρχικό ανάδοχο (άρθρο 160 παρ. 12 και 13 του ν. 4412/2016)

ΕΛΣυν Ε΄ Κλ. 30/2025, 455/2024, 755, 338, 257, 74, 73/2023, 718, 613, 131/2022, 379, 70/2021, 646/2020.

Σε περίπτωση οριστικής έκπτωσης του αρχικού αναδόχου έργου, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αποφασίσει την ολοκλήρωση του έργου, οπότε προσκαλεί τον επόμενο κατά σειρά μειοδότη του διαγωνισμού, στον οποίο αναδείχθηκε ο έκπτωτος ανάδοχος, και του προτείνει να αναλάβει αυτός το έργο ολοκλήρωσης της έκπτωτης εργολαβίας, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και βάσει της προσφοράς που υπέβαλε στο διαγωνισμό.

Η εν λόγω διαδικασία, η οποία έχει θεσπιστεί για λόγους δημοσίου συμφέροντος, που συνάπτονται με τη διασφάλιση της ολοκλήρωσης της κατασκευής των δημόσιων έργων, δεν αποτελεί περίπτωση απευθείας ανάθεσης.

Δεν παραβιάζονται οι αρχές της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης μεταξύ των οικονομικών φορέων.

Με την 61/2025 Πράξη του Ε΄ Κλιμακίου κρίθηκε ότι σε περίπτωση υποβολής προσφοράς από ένωση οικονομικών φορέων, η ανάθεση της σύμβασης, κατόπιν διάλυσης της αρχικής, σε έναν μόνο από τους οικονομικούς φορείς που αποτελούσαν μέλη αυτής, λόγω αποχώρησης των λοιπών μελών από την ένωση και ο οποίος, κατά τον χρόνο υποβολής προσφοράς δεν πληρούσε αυτοτελώς τα κριτήρια συμμετοχής στο διαγωνισμό, τα πληροί, ωστόσο, συμπτωματικώς κατά τον χρόνο πρόσκλησής του, κατά την προαναφερθείσα διαδικασία του άρθρου 160 του ν.4412/2016, οδηγεί στην κατακύρωση του αποτελέσματος του διαγωνισμού σε διαφορετικό οικονομικό φορέα από αυτόν που συμμετείχε στον διαγωνισμό, κατά τροποποίηση της αρχικώς υποβληθείσας προσφοράς και κατά παράβαση του ως άνω άρθρου 160 του ν.4412/2016 και των αρχών της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης των διαγωνιζομένων.

**ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ**